

Дубенко О. Ю., к. ф. н., доц.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ВНУТРЕННЯЯ ФОРМА КАК БАЗИСНАЯ ЛИНГВОПОЭТИЧЕСКАЯ КАТЕГОРИЯ

В статье проанализирована та еволюція, которую прошло базисное понятие лингвистической поэтики «внутренняя форма» с момента своего возникновения в лоне философии эллинизма до настоящего времени.

Ключевые слова: *внутренняя форма, эйдос, эстетико-философская трактовка, лингвофилософская трактовка, собственно лингвистический вектор исследования, лингвопоэтический вектор исследования.*

Dubenko O.Y., docent

КНУ, Киев

INNER FORM AS A BASIC LINGUISTIC AND POETIC CATEGORY

The paper deals with the evolutionary track of the key linguopoetic category «inner form» from the emergence of this notion in the epoch of Hellenism till the present time.

Key words: *inner form, eidos, aesthetic-philosophical interpretation, linguophilosophical interpretation, linguistic trend, linguopoetic trend.*

УДК 821.112.2:82-1/-3Л.Українка07

Свищ Л., викладач

Львівський державний університет фізичної культури, Львів

НІМЕЦЬКОМОВНІ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ТВОРЧОСТІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Стаття присвячена огляду німецькомовних перекладів творів Лесі Українки. У статті перелічуються вже здійснені переклади та їх автори, описуються особливості та прийоми при перекладі лірики та драми.

Ключові слова: *інтерпретація, творчість, художній переклад, драма.*

Постановка наукової проблеми та її значення. «Нова хвиля інтересу вивчення спадщини Лесі Українки у другій половині ХХ століття пробудила зацікавленість перекладачів до інтерпретування поетичного й драматичного доробку поетки» [А. Шевчук].

Художня, історично-літературна, публіцистична спадщина Лесі Українки вже неодноразово була предметом дослідження вітчизняних мовознавців. І останнім часом ці галузі нашої науки активно звертаються до багатогранної спадщини Лесі Українки слов'янськими, західноєвропейськими мовами та іншими мовами народів світу.

© Свищ Л., 2014

Німецькі славісти і перекладачі також відкривають творчість відомої української поетеси німецькому читачеві.

Мета дослідження: простеження та підсумок перекладацьких праць творів української поетеси. *Предметом* дослідження є німецькомовні переклади творчості Лесі Українки.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Особлива заслуга в перекладанні творів Лесі Українки належить відомому німецькому перекладачеві Й. Груберу. Збірник „Hoffnung“ налічує 46 віршів і поем, перекладених ним німецькою мовою. У передмові до збірника професор А. Іщук пише про Лесю Українку як про поетесу, у творах якої лунають мотиви любові до рідного краю, народу, заклики до активної боротьби за свободу. У передмові перед німецьким читачем вимальовується багатогранна постать талановитої поетеси, яка запалює серця народу правдивим, свободолюбивим словом, сповнює його душу добром та справедливістю [6, с. 7-13.]

Переклади творів Лесі Українки Й. Грубером характеризуються високою ідейно-художньою майстерністю, вони переважно адекватні українському тексту глибиною і образністю думки, зберігають лексико-стилістичні особливості поетичної мови Лесі Українки, її ритміко-інтонаційну структуру.

Як перекладач, Й. Грубер глибоко осягнув ідейно-художнє багатство поезії Лесі Українки, її жанрову палітру, емоційно художню насиченість. Перекладач захоплюється ніжною лірикою Лесі Українки, її мистецтвом глибоко проникати в світ почуттів людини.

Німецький вірш, як і український, багатий на стилістичні фігури, звукові ефекти, маршові інтонації. Й. Грубер у перекладах творів Лесі Українки прагне до максимального збереження всіх поетичних ознак першотвору. Ось, наприклад, як точно відтворено анафори, що виконують у вірші Лесі Українки «Сон» не лише формальну функцію, а й привертають увагу читача:

*Той самий вираз і усмішка мила,
Той самий погляд довгий,
роздумливий [6, с. 54].*

«Сон»

*Dasselbe Lächeln um den klugen Mund,
Derselbe Blick im Auge voller Glanz
[6, с. 55].*

« Ein Traum»

Відтворюється анафора і в поетичній прозі «Твої листи завжди пахнуть зов'язими трояндами»:

Мій друже, мій друже, чому ж я не можу, коли так облили рук твоїх, що, мой струни, тремтять, своїми гарячими слізьми? Мій друже, мій друже, невже я одинока згину? О, візьми мене з собою і нехай над нами в'януть білі троянди! Візьми мене з собою. <...> Візьми мене з собою. Я так боюся жити! Ціною нових молодощів і то я не хочу життя, я для тебе вмерла й воскресла. Візьми мене з собою [6, с. 106].

Oh, mein Freund, mein Herzensfreund, muss es jedoch so sein, warum gelingt es mir dann nicht, Deine Hände mit meinen Tränen zu benetzen, die Hände, die sanft wie Saiten zittern? Oh, mein Freund, mein Herzensfreund, muss ich wirklich zugrunde gehen? Nimm, oh nimm mich mit Dir, und die weißen Rosen mögen über uns welken. Nimm, oh nimm mich mit Dir! <...> Nimm, oh, nimm mich mit Dir! Mir ist angst und bange vor dem Leben. Und wenn ich auch eine völlige neue Jugend beginnen könnte, reizt mich doch das Leben nicht mehr. Nimm, oh nimm mich mit Dir! [6, с. 107].

Особливо зростає емоційність твору і його мова набуває ораторського пафосу внаслідок повторення синтаксичної конструкції. *Vizmi мене з собою! – Nimm, oh nimm mich mit Dir!* У перекладі німецькою мовою емоційність підсилюється вживанням вигуку *oh* та повторним вживанням дієслова *nimm*. Отже, анафора сприяє композиційній струнності, завершеності та посилює емоційність твору оригіналу та його перекладу.

Відомим популяризатором українського художнього слова, зокрема і творчості Л. Українки, на сторінках німецькомовних газет і журналів, головним чином тих, які виходили у столиці Австрії, був Остап Грицай – талановитий журналіст, критик і літературознавець, поет і перекладач [3, с. 205].

Три поезії – „*Contra spem spero!*“, «До. Гімн. Grave» із циклу «Сім струн» (*Aus dem Zyklus „Die sieben Saiten“ (Widmung an M. Drahomaniv)*), „Do. Hymne. Grave“, «Крізь плач, і стогін, і ридання» були опубліковані у часописі «*Ukrainische Nachrichten*» [1915, № 65]. У вступному слові Грицай знайомить читача з художнім доробком і творчими мотивами поетеси, наголошуючи на тому, що вона ввела в українську літературу «Книгу пісень» Г. Гейне [3, с. 213].

Ще один вірш Л. Українки «Пісня про свободу» („*Das Lied der Freiheit*“) в німецькомовній інтерпретації Грицай знаходимо на сторінках газети «*Ukrainische Blätter*» [*Ukrainische Blätter* 1918, цит. за 3, с. 213].

О. Грицай зробив також спробу представити читачам Лесю Українку як драматурга, давши загальну характеристику її поем «Одержима», «Лісова пісня», «На руїнах», «На полі крові», «У пущі» та ін. [Нгуцаї 1915, 3, с. 205]. При цьому критик проводить можливі типологічні паралелі з творами європейської літератури.

Німецька література лише нещодавно стала на шлях глибшого засвоєння художньої спадщини Лесі Українки. На німецьких перекладачів чекає значна частина творчого доробку великої поетеси.

Йозеф Ган [5, с. 168-212] переклав на німецьку мову драматичний вірш Лесі Українки «На полі бою» (нім. „*Auf dem Blutacker*“), [5, с. 213-230], йому ж належить переклад «Одержимої» (нім. „*Die Besessene*“) [5, с. 231-246].

Надія Медведовська у збірці „*Judaica*“ об’єднала власні переклади вибраних творів Лесі Українки. Одним з перекладів є поезія „*Hebräische Melodie*“ [7, S. 7]:

1. **Herbräische Melodie**

Fernes Land uns getrennt, jetzt nicht mehr mein du bist.

Fremde Schöne hat dich mit genommen.

Dort du fandest vielleicht unerhört‘ Paradies,

Hier ist mir ohne dich so beklommen...

Переклади поезії, драми-феєрії «Лісова пісня», драми «Кассандра» Лесі Українки виконала Ірина Качанюк-Спех – перекладач, філолог, людина, яка все своє життя прагне донести до іноземного читача українське слово.

Під час року стажування у Франції, коли І. Качанюк-Спех читала українські книжки, прийшов на думку німецький текст Лесі України «*Contra spem spero*». Таким чином п’ятдесят років тому з’явився перший переклад збірки «*Contra spem spero*» німецькою мовою. Це був неначе символ того, що Європа колись пізнає Україну. Ще тоді поезії Тараса Шевченка і Лесі Українки у власному перекладі Ірина Качанюк-Спех не раз читала

на міжнародних письменницьких вечорах. Ці твори були видані окремими книжечками і друкувалися в німецьких і літературних журналах. Ірина Качанюк-Спех перекладала прозу, а згодом і поезію. Українська література була не дуже відома у Німеччині. «Всі знають Чехова, знають Достоевського, але ані Лесі України, ні Тараса Шевченка...» [1].

Особливо захоплювалась І. Качанюк-Спех творчістю Лесі Українки, переклала німецькою мовою багато її поезій, драм, серед них і «Лісову пісню», та «Кассандру»:

«Леся Українка змогла захотити мою душу, вона була тією доброю музою, яка мене привела до перекладання поезії – спершу виключно поезії Лесі Українки, опісля поширилися мої зацікавлення на інші літературні твори. Одначе Леся Українка залишиться моєю улюбленою поетесою» [2, с. 218].

У 2006 році у видавництві Львівського національного університету на честь 135-річчя від дня народження Лесі Українки була видана «Лісова пісня» у перекладі Ірини Качанюк-Спех і доповнена нотами народних поліських мелодій, які Леся Українка підібрала до “Лісової пісні”. Володимир Сулим у передмові до видання зауважив: «що завдяки майстерному перекладу Ірини Качанюк-Спех, яка є активним діячем українських товариств у Німеччині, персонажі п’єси заговорили тепер ще й німецькою мовою».

Творча спадщина Лесі Українки – світова слава українського письменства. І великим досягненням І. Качанюк-Спех полягає у тому, що вона зуміла передати ритмомелодику Лесі Українки – одну з найпотаємніших особливостей її музи. У перекладі збережено білий вірш там, де він є в оригіналі, римованим рядкам в основному також відповідають римовані.

Ми можемо також відзначити, що перекладачка досить вдало відтворила форму драм та її образи, створивши цікавий переклад, сповнений справжніх інтерпретаторських знахідок.

Висновки. Переклад у всіх народів і в усі часи виконував важливу функцію: він сприяв взаємопроникненню культур. Кращі літературні твори переставали бути надбанням одного народу – вони легко долали державні кордони і стали шедеврами світового мистецтва. Особливої ваги набували літературні переклади в долі країни, що боролася, здобувала, надіялася, але довгий час таки не мала своєї державності. Процес перекладу кращих досягнень національного письменства мовами європейських народів набув особливого розквіту наприкінці XIX – на початку XX ст. Історична ситуація, що склалася на українських теренах – посилення національно-визвольних рухів на території тодішньої Австро-Угорської імперії – зумовила зацікавлення Україною в Європі, зокрема українськими письменниками, у творчості яких згадані проблеми поставали особливо гостро. Світ пізнавав Україну через її літературу.

„Перекладачі сидять самотно і працюють за своїм столиком, їх ніхто не хвалить, багато ганьблять, а вони передають фактично найбільший скарб того народу для іншого і для світу” [1].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кіт Я., Паплаускайте М. Ірина Спех: „...наше завдання – знаючи чужу мову, обов’язково пропагувати українську!”. Доступно з: <http://www.osvita.lviv.ua/textes/ispeh.html>, 06.11.2011.
2. Леся Українка. Лісова пісня: Драма-феєрія в 3-х діях / Пер. на нім. Ірина-Качанюк Спех. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. – 224 с.

3. Лопушанський Я. Українська класика в німецькомовних інтерпретаціях О. Гриця // Wiener Slavistisches Jahrbuch. – Bd. 42. – Wien: Osterreichische Akademie der Wissenschaften, 1996. – S. 205-216.
4. Лопушанський Я. Творчість Лесі Українки в німецькомовних перекладах і критиці ХХ століття // Творчість Лесі Українки у вимірах порівняльного літературознавства. – Дрогобич: Коло. – 2001. – С.35-55.
5. Bojko-Blochyn J. Die Stilrecherchen Lesja Ukrainkas auf dem Hintergrund der Weltliteratur. // Lesja Ukrainka und die europäische Literatur / Hrsg. von Jurij Bojko-Blochyn, Hans Rothe, Friedrich Scholz. – Köln, Weimar, Wien: Bönbau-Verlag, 1994. – 249 S.
6. Lesja Ukrainka. Hoffnung. Ausgewählte Gedichte. – Kiew: Dnipro, 1971.
7. Ukraïnka Lesja. Judaïca : Babylonische Gefangenschaft und andere Gedichte / Lesja Ukraïnka. Aus dem Ukrain. und kommentiert von Nadiya Medvedovska. Hrsg. von Erhard Roy Wiehn. – 1. Aufl. – Konstanz : Hartung-Gorre , 2005. – 116 S.

Свѣщ Л., преподаватель

Львовский государственный университет физической культуры, Львов

НЕМЕЦКОЯЗЫЧНЫЕ ИНТЕРПРЕТАЦИИ ТВОРЧЕСТВА ЛЕСИ УКРАИНКИ

Статья посвящена обзору немецкоязычных переводов произведений Леси Украинки. В статье перечисляются уже осуществленные переводы и их авторы, описываются особенности и приемы при переводе лирики и драмы.

Ключевые слова: интерпретация, творчество, художественный перевод, драма.

Svysheh L., master

Lviv state university of Physical Culture, Lviv

GERMAN INTERPRETATION OF LESIA UKRAINKA'S WORKS

The article provides an overview of German translations of Lesya Ukrainka's works. This paper lists translations already existing and their authors; as well as features and techniques used in the translation of poetry and drama.

Key words: interpretation, creative work, literary translation, drama.